

בש"פ 6769/21 - מדינת ישראל נגד פלוני

בית המשפט העליון

בש"פ 6769/21

בש"פ 6799/21

כבוד השופט ג' קרא

לפני:

מדינת ישראל

העוררת בבש"פ 6769/21
והמשיבה בבש"פ 6799/21:

נגד

המשיב בבש"פ 6769/21 והעורר פלוני
בבש"פ 6799/21:

ערר וערר שכנגד על החלטתו של בית המשפט המחוזי
בתל אביב-יפו בתיק בש"ע 19014-05-21 מיום
7.10.21 שניתנה על ידי כב' השופט שמואל מלמד

ז'בחשוןהתשפ"א (13.10.2021)

תאריך הישיבה:

עו"ד שרית משגב; עו"ד טל תבור
עו"ד אבי חימי; עו"ד משה וויס

בשם העוררת בבש"פ 6769/21
והמשיבה בבש"פ 6799/21
בשם המשיב בבש"פ 6769/21
והעורר בבש"פ 6799/21:

החלטה

1. לפני עררים מזה ומזה על החלטתו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופט ש' מלמד) בבש"ע 19014-05-21 מיום 7.10.2021, בה הורה על ביטולו הזמני של צו איסור היציאה מהארץ, בכפוף לתנאים כספיים, שהוצא למשיב בבש"פ 6769/21 (הוא גם העורר בבש"פ 6799/21, ואשר יכונה להלן: המשיב; העוררת בבש"פ

6769/21 והמשיבה בבש"פ 6799/21 תכונה להלן: המדינה).

המדינה עוררת כנגד ביטולו הזמני של צו איסור היציאה מן הארץ בעוד המשיב עורר כנגד חלק מן התנאי הכספיים שנקבעו כתנאי לביטולו הזמני של הצו.

2. ביום 11.10.2021 הוריתי על עיכוב ביצוע החלטת בית משפט קמא, עד למתן החלטה אחרת.

כתב האישום

3. כתב האישום הוגש נגד המשיב ונגד נאשמים נוספים וחברות, בפרשה רחבת היקף שעניינה רכישת כלי שיט עבור מדינת ישראל מידי תאגיד גרמני, שהמשיב שימש כסוכנו בישראל, פרשה שנודעה כ"תיק 3000" או "תיק הצוללות".

4. במסגרת כתב אישום מיוחסות למשיב העבירות הבאות: הצעת שוחד; מתן שוחד; הלבנת הון; עשיית פעולה ברכוש אסור; השמטת הכנסות בדו"ח שהוגש לפי פקודת מס הכנסה [נוסח חדש]; מסירת אמרה או תרשומת כוזבת בדו"ח שהוגש לפי פקודת מס הכנסה; הכנת פנקסי חשבונות ורשומות כוזבים; שימוש במרמה, ערמה או תחבולה במזיד ובכוונה להתחמק ממס; מתן תרומה, הלוואה או ערבות בניגוד להוראות חוק המפלגות; ושימוש בכל מרמה, ערמה או תחבולה במזיד ובכוונה להתחמק ממס ולעזור לאחר להתחמק ממס (לפי סעיפים 294(ב) ו-291 לחוק העונשין, התשל"ז-1977; 3(א) ו-4 לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000; 1)220, (2)220, (4)220 ו-5)220 לפקודת מס הכנסה; 28כו(א)1 לחוק המפלגות, התשנ"ב-1992; ו-98(ג)4 לחוק מיסוי מקרקעין (שבח, מכירה ורכישה), התשכ"ג-1963).

5. יחד עם כתב האישום הוגשה בקשה לחילוט נכסי נדל"ן של המשיב בשווי כ-47,000,000 ש"ח.

השתלשלות העניינים

6. ביום 21.7.2017, במהלך חקירת הפרשה, חתם המשיב על הסכם עד מדינה. אולם בהמשך שינה המשיב את גרסתו, דבר שהביא למעצרו לצרכי חקירה, מעצר ממנו שוחרר ביום 26.3.2019 בתנאים מגבילים וביניהם צו איסור יציאה מן הארץ. מאז הוארך תוקף הצו ולא בוטל, ולו באופן זמני, חרף בקשות לעיון חוזר ועררים שהגיש המשיב. פירוט הליכים אלה מצוי בהחלטתה של השופטת ד' ברק-ארזמיום 23.2.2020 בבש"פ 1035/20 ואין מקום לחזור על הדברים.

7. ביום 10.5.2021, הוגש לבית המשפט המחוזי כתב האישום ויחד עמו הוגשה בקשה להארכת תוקף התנאים המגבילים עד תום ההליכים. ביום 9.9.2021, נעתר בית המשפט המחוזי (כב' השופט ש' מלמד) לבקשה וקבע כי ככל שהמשיב יבקש לצאת מהארץ לצורך נקודתי, עליו להגיש בקשה מתאימה שתיבחן בידי בית המשפט (בש"ע

8. ביום 20.9.2021 הגיש המשיב לבית המשפט המחוזי בקשה להתיר לו לצאת מן הארץ לפרק זמן של שבוע ימים לצורך פגישות הנוגעות לעסקיו שלא ניתן לקיימן, לטענתו, בדרך אחרת.

החלטת בית המשפט המחוזי

9. כאמור, בהחלטתו מיום 7.10.2021, קיבל בית המשפט המחוזי את הבקשה. נקבע כי כעת, משהוגש כתב אישום נגד המבקש, לא מתקיים עוד החשש לשיבוש החקירה, חשש שהיה קיים במהלך ההליכים הקודמים בעניין צו איסור היציאה מן הארץ. עוד נקבע כי קיים חשש ברור להימלטות המשיב מאימת הדין, לאור אזרחותו הגרמנית; מרכז עסקיו באוסטריה; בעלות על רכוש רב בחו"ל; וחומרת כתב האישום. יחד עם זאת, קבע בית המשפט כי צו איסור היציאה מן הארץ נגד המשיב עומד בתוקפו מזה כשנתיים וחצי וההליך המשפטי צפוי להימשך מספר שנים והעריך - בהיעדר מידע בעניין - כי יהיה קושי בקיום חלק מן המפגשים העסקיים המתוכננים באופן דיגיטלי, כחלופה לנסיעה, בשל מספר הגורמים הרב הקשור בהם ומורכבות המחלוקות ביחס לפירוק שותפות עסקית.

10. לפיכך, מצא בית המשפט כי יש לאפשר יציאתו של המשיב מן הארץ תוך קביעת ערבויות נכבדות שריתיעוהו מהימנעות מחזרה ארצה. בית המשפט הורה על ביטולו הזמני של הצו, מיום 31.10.2021 ועד ליום 5.11.2021, בכפוף לתנאים הבאים: הפקדת פיקדון בסך 10,000,000 ש"ח על ידי המשיב; ערבות עצמית של המשיב בסך של 10,000,000 ש"ח; חמישה ערבי צד ג' שיאושרו בידי המדינה ויחתמו על ערבות בסך של 1,000,000 ש"ח; הצהרת המשיב כי ככל שלא ישוב ארצה, הוא מסכים לחילוט כלל הרכוש שנתפס מידי ומוחזק בידי המדינה לטובת המדינה, ללא קשר לסיום ההליך ותוצאותיו.

על החלטה זו הוגשו העררים שלפני.

טענות הצדדים

11. לטענת המדינה, שגה בית המשפט המחוזי בקבעו כי די בערבויות כספיות כדי לאיין את הסיכונים העולים מקבלת הבקשה ליציאת המשיב מהארץ. לעמדתה, קיים סיכון ממשי להימלטות המשיב מאימת הדין, ממספר טעמים: המשיב אוחז באזרחות גרמנית, מדינה שאינה מסגירה את אזרחיה; המשיב הוא אדם אמיד מאוד המנהל עסקים בחוץ לארץ בהיקפים משמעותיים, ולפי כתב האישום קיבל עמלה בסך של כ-10 מיליון יורו בגין המעשים המיוחסים לו; וכן כתב האישום שהוגש נגדו חמור במיוחד, ואם יורשע במיוחס לו הוא צפוי לעונש מאסר ממושך.

12. עוד טוענת המדינה, כי השינוי היחיד שחל בנסיבות מאז ניתנו ההחלטות הקודמות בעניינו של המשיב הוא הגשת כתב האישום נגדו, שינוי שיש בו כדי להגביר את הסיכון להימלטות. עוד טענה המדינה לקיומו של חשש לשיבוש הליכי משפט, שכן לאור מרכזיות עדותו, תשבש הימלטותו של המשיב לא רק את ההליך שמתנהל מולו אלא גם את ההליך לגבי יתר הנאשמים בפרשה. לצד האמור, מוסיפה המדינה כי הטענה לקושי בשימוש באמצעים דיגיטליים לקיום

הפגישות העסקיות אינה סבירה לאור הניסיון שנצבר בתקופת הקורונה.

13. לבסוף טוענת המדינה, כי אף שבית המשפט קבע הפקדה וערבות עצמית בסכומים משמעותיים, אין סכום שיהא בכוחו להרתיע את המשיב - שנכסיו נאמדים במיליוני שקלים ואשר לפי הנטען הפיק מהעסקאות בכתב האישום כ-50 מיליון ש"ח - מהימלטות, אם ירצה בכך. עוד לשיטת המדינה, הסכמת המשיב לחילוט רכושו המוחזק בידה אם לא ישוב ארצה, אינה בטוחה משמעותית, שכן הנכסים משועבדים בסכומים ניכרים בשיעבוד שקדם להליך הפלילי נגדו, הם עומדים לחילוט עתידי ואף ניתן לחלטם בחילוט אזרחי אם ימלט המשיב.

14. המשיב טוען בעררו כי יציאתו מן הארץ דרושה לשם קיומן של פגישות עסקיות לאחר שבמשך שנתיים וחצי היה מנוע מלצאת מן הארץ ועסקיו נוהלו על ידי שותפו בצורה כושלת וכעת יש צורך "בהתנעת תהליך מורכב של פירוק השותפות". לשיטת המשיב, האיזון העקרוני שערך בית המשפט המחוזי בין החשש האינהרנטי להימלטות - שהמשיב אינו חולק על קיומו לאור הנסיבות - לבין זכות המשיב לחופש התנועה ולקניין, הוא נכון וראוי. אולם, לעמדתו, הערבויות הכספיות שנקבעו "אינן סבירות, אינן מידתיות ואינן ישימות מבחינתו, באופן אשר מאיין את יציאתו של המשיב מהארץ, מפר את האיזון הנדרש ומנציח את הפגיעה הקשה בזכויותיו החוקתיות".

15. לצד זאת טוען המשיב, כי מספר שיקולים, שלא באו לידי ביטוי בהחלטת בית המשפט, מקהים את עוצמת החשש להימלטותו מאימת הדין ויש בהם כדי להביא להשתת ערבויות סבירות ומידתיות יותר. בין אלה מצוין המשיב כי יצא מהארץ פעמים רבות בתקופה שבה היה חתום על הסכם עד מדינה, ואילו היה רוצה להימלט מהדין היה יכול לעשות כן באותה עת; כי מרכז חייו העסקי מצוי אמנם מחוץ לישראל, אולם זוגתו, ילדיו, ששניים מהם קטינים, וקשריו החברתיים נטועים היטב בארץ; כי הוא בן 71 שנים; כי נגד הנאשמים האחרים בפרשה לא הוצא צו עיכוב יציאה מהארץ; כי נאשמים בפרשות חמורות אחרות יצאו ויוצאים מהארץ כדבר שבשגרה; וכן כי נגרמה לו פגיעה כלכלית קשה משום שמזה שנתיים וחצי נמנעה יציאתו מהארץ.

דיון והכרעה

16. לאחר שעיינתי בטענות הצדדים בכתב על צרופותיהם, ושמעתי את טענותיהם בדיון שנערך לפניי, הגעתי לכלל מסקנה כי יש לקבל את ערר המדינה ולדחות את עררו של המשיב.

17. אין חולק כי צו איסור יציאה מן הארץ פוגע באופן ממשי בחופש התנועה של נאשם, זכות שהיא בעלת אופי ומעמד חוקתי (בש"פ 6834/19 רייבוך נ' מדינת ישראל (7.11.2019) (להלן: עניין רייבוך). אל מול זכות זו עומד האינטרס הציבורי בהבטחת מהלכו התקין של ההליך המשפטי. על מנת לאזן בין שיקולים אלו, נדרשים בתי המשפט לשאלה האם קיים יסוד סביר לחשש כי יציאתו של הנאשם מן הארץ תסכל את ההליך המשפטי המתנהל נגדו. בגדר מבחן זה בוחן בית המשפט, בין היתר, את חומרת העבירות המיוחסות לנאשם ואת נסיבות ביצוען; את השלב בו מצוי ההליך הפלילי; את חומרת העונש הצפוי לנאשם לו יורשע במיוחס לו; ואת נסיבותיו האישיות (בש"פ 5474/14 מדינת ישראל נ' אוחנה, פסקאות 22-23 (28.8.2014)). כמו כן נבחנת מטרת הנסיעה ומידת הפגיעה הכרוכה במניעתה (עניין רייבוך, פסקה 7).

18. החלטתו של בית המשפט המחוזי בעניינו של המשיב אינה מקיימת איזון ראוי בין השיקולים, בשל מתן משקל עודף לחלק מהם, כפי שיפורט להלן.

19. בעניינו של המשיב קיים יסוד סביר לחשש להימלטות מאימת הדין, ואף המשיב עצמו אינו חולק על כך. בבסיס הדברים עומדות שורת הנסיבות הבאה: נגד המשיב תלוי ועומד כתב אישום המייחס לו עבירות חמורות, ואם יורשע בו המשיב הוא צפוי לעונש מאסר ממושך; המשיב אוחז באזרחות זרה - אזרחות גרמנית, ואין מחלוקת כי גרמניה אינה נוהגת להסגיר את אזרחיה; מרכז חייו העסקי של המשיב מצוי מחוץ לגבולות ישראל; והוא בעל יכולת כלכלית משמעותית וברשותו רכוש רב מחוץ לישראל.

מכלול נסיבות זה עמד בבסיס ההחלטות הקודמות של בתי המשפט השונים, לרבות בית משפט זה בבש"פ 1035/20. החלטות אלו ניתנו בשעה שהמשיב היה במעמד של חשוד, לאחר ששינה את גרסתו מהגרסה שמסר ושעל פיה נחתם עימו הסכם עד המדינה ובטרם הוגש נגדו כתב האישום. מטבע הדברים, בתקופה זו נשקל לחובת המשיב החשש לשיבוש החקירה, חשש שאינו קיים עוד. אלא שעם הגשת כתב האישום נגד המשיב, הוחלף חשש זה בחשש לסיכול ההליך המשפטי נגדו. למעשה, הגשת כתב האישום על חומרת העבירות המיוחסות למשיב במסגרתו, מעבה ומחמירה את סבירות החשש להימלטות מאימת הדין. העובדה כי לכאורה יכול היה המשיב להימלט מן הארץ בתקופה שבה עמד בתוקפו הסכם עד המדינה, גם בשעה שחזר בו מגרסתו, כפי שנטען, אינה ממעיטה מסבירות החשש כעת (וראו גם הערת חברתי השופטת ד' ברק-ארזבבש"פ 1035/20, פסקה 22). שכן, רק לאחר הגשת כתב האישום עצמו השתנה מעמדו המשפטי של המשיב והוא הפך מחשוד לנאשם, על כל המשתמע מכך. שינוי זה במצבו המשפטי מגביר את הפיתוי להימלט ויש בו כדי להחמיר את החשש ולא להיפך. מעבר לכך, גם חזרתו של המשיב מהסכם עד המדינה מקשה על מתן האמון בו.

20. אל מול שיקולים אלו, אין בחלוף הזמן מאז שנאסרה יציאתו של המשיב מן הארץ - לפני כשנתיים וחצי - כדי לשנות את נקודת האיזון שחייבה את מתן הצו. אין לכחד, כי לאור היקפו של כתב האישום, מספר הנאשמים העומדים לדין ומספרם הרב של עדי התביעה המנויים בו, ההליך המשפטי נגד המשיב מצוי בשלבים התחלתיים בלבד והוא צפוי להיות ממושך אף כדי מספר שנים. אולם, עוצמת החשש להימלטות מאימת הדין היא משמעותית ונובעת מחומרת העבירות והתוצאה העונשית בצדן, ככל שיוורשע בדינו. מכל מקום, בעיתוי הנוכחי, אין בשלב בו מצוי ההליך הפלילי והסיכוי להימשכותו, כדי להכריע את הכף לעבר התרת יציאתו של המשיב מן הארץ ולו גם בהפקדתן של ערבויות משמעותיות. לכך מצטרף השיקול בדבר מטרת הנסיעה והפגיעה הצפויה למשיב מהעדר אפשרות לקיימה. התרשמות בית המשפט קמא בדבר נחיצות הנסיעה מבוססת - כפי שצוין בהחלטה עצמה - על הערכה בלבד, ואינה משכנעת. בעת הזו של מציאות כלל עולמית לנוכח התפרצות נגיף הקורונה, קשה לקבל טענה כי פגישות עסקיות אינן יכולות להתקיים תוך שימוש באמצעים דיגיטליים. לכן, הגם כי סביר להניח כי יש תועלת של ממש בפגישה פנים אל פנים, הרי על רקע מכלול נסיבותיו של המשיב יש צורך בנימוק ממשי וכבד משקל כדי להיווכח בהכרח קיומן בדרך זו, ובה בלבד, לשם ביסוס טענתו של המשיב לפגיעה בזכות הקניין בניהול עניינו העסקיים.

21. זאת ועוד. על רקע מכלול הנסיבות דלעיל, אין בכוחן של טענות בדבר גילו המבוגר של המשיב; גילם הצעיר של שניים מילדיו וקשריו החברתיים בישראל כדי להטות את נקודת האיזון. כך גם, ועל רקע אותן נסיבות של זיקה למדינה זרה אחרת, הון רב ומרכז עסקי מחוץ לגבולות ישראל, אין ממש בהשוואתו למצבם של הנאשמים האחרים בפרשה, שיציאתם מן הארץ לא נאסרה, מה גם שהמשיב - בשונה מיתר הנאשמים - הועמד לדין בכל האישומים שבכתב האישום.

22. לפיכך, אני סבור כי האינטרס הציבורי מחייב להותיר את צו איסור יציאתו של המשיב מן הארץ על כנו. אמנם ההפקדות הכספיות שקבע בית המשפט המחוזי חריגות בגובהן ומשמעותיות מאוד, אולם בנסיבות שתוארו לעיל, שעה שלמשיב רכוש רב מחוץ לגבולות המדינה והוא עצמו בעל אזרחות זרה, שמרכז עסקיו מחוץ לישראל, ועומד כעת מול כתב אישום חמור בישראל - אין די בערבויות כספיות להפיג את החשש להימלטותו מאימת הדין.

23. לאור האמור לעיל, ערר המדינה בבש"פ 6769/21 מתקבל וערר המשיב בבש"פ 6799/21 נדחה.

צו איסור יציאתו של המשיב מן הארץ יעמוד בתוקפו וההחלטה בדבר ביטולו הזמני - מבוטלת.

ניתנה היום, י"ג בחשון התשפ"ב (19.10.2021).

שׁוֹפֵט
